

AZ 1919. ÉVI PÁRISI BÉKEKONFERENCIA
KULISSZATITKAIBÓL
HOGYAN ÁLLAPÍTOTTÁK MEG
NAGY-ROMÁNIA HATÁRAIT?

JEGYZŐKÖNYVI RÉSZLETEK, GYORSÍRÓI
FÖLJEGYZÉSEK.(1919. II/8-VII./22.)

BUDAPEST, 1922
KIADJA A NÉPIES IRODALMI TÁRSASÁG.

Előszó

A nagy világháború fordulópontja 1917 április 7-ike volt, amikor a szigorú német bűvárhajó-harc megkezdésére válaszul, az amerikai Egyesült- Államok az entente oldalára állva, hadat üzent a központi hatalmaknak. Amerika beavatkozásának erkölcsi indokait és céljait az Egyesült- Államok elnökének, Wilson-nak a szenátushoz és polgárokhoz intézett többrendbeli üzenetei fejtik ki. Ezen üzenetekből e füzet tartalmával összefüggő részletek a következők:

Az 1918 januárius 8-iki üzenetben foglalt híres 14. pont körül az első ezeket mondja:

„Mi azt követeljük, hogy a világot úgy rendezzék be és olyképpen biztosítsák, hogy minden békeszerető nép és nemzet nyugodtan élhessen. Mi azt követeljük, hogy minden nép maga teremtsen meg berendezkedését. Minden nép igazságot és méltányosságot találjon a világ többi nemzeteinél és biztosítva legyen az erőszakosságok és önző támadásokkal szemben.”

A tizedik pont így szól

„Ausztia-Magyarország népeinek, amelyeknek helyét a nemzetek között oltalmazni és biztosítani kívánjuk, a legelső alkalommal lehetővé kell tenni autonóm fejlődésüket. Az 1918 februárius 21-iki beszédében fejt ki Wilson a szintén sokat emlegetett újabb négy pontját, ilyen bevezetéssel:

A nemzeti igényeket tekintetbe kell venni. A népeken csak saját hozzájárulásuk alapján lehet uralkodni és őket kormányozni. Az önrendelkezési jog nem pusztán frázis, hanem parancsoló alapelve a cselekvésnek, amelyet az államférfiak ezentúl csak saját veszedelmükre mellőzhetnek. Amit katonai erővel intéznek el, ha igazságtalan módon történik, egyáltalában nincs elintézve, mert rövidesen ismét előlről kell kezdeni a dolgot.

1. pont. A végleges megegyezésnek olyan kiegyezésen kell felépülnie, melyről a legvalószínűbb, hogy tartós békét fog előidézni.

2. pont. Népeket és tartományokat nem lehet az egyik államfelsőségből egy másikba áttolni, mintha csupán tárgyakról vagy kövekről volna szó valamely játékban,- ha mindjárt az erő egyensúlyának nagy játékában is, amely örökidőkre diszkreditálva van.

3. pont. Oly területi kérdéseket, amelyeket ez a háború felvetett, az illető lakosság érdekében és javára, nem pedig a versengő felek kiegyezése vagy kompromisszuma egy része gyanánt kell megoldani.

4. pont. Minden világosan körülírt, nemzeti igényt oly messzire menő módon kell kielégíteni, amint csak lehetséges, anélkül, hogy új elemeket vagy a viszály és ellentét régi, elemeinek régi megörökítését felvennék, amelyek Európa és ezzel együtt az egész világ békéjét csakhamar ismét megzavarnák. Egy ilyen alapon létesítendő általános béke lehet megbeszélés tárgya.

1918. szeptember 23-án Wilson az Egyesült- Államok népeihez fordulva, kiáltványában hozza nyilvánosságra újabb öt pontját ilyen értelemben.

A háború vége nem lehet egyezkedés, vagy alkudozás érdekek felett, hanem félreérthetetlen elfogadása annak az alapelvnek, hogy a leggyengébbek érdekei épp oly szentek, mint a legerősebbeké.

A pártatlan igazságosság, amelyet szolgálni kell, nem hozhat semmiféle különbséget azok között, akikkel szemben igazságosak kívánunk lenni és azok között, akikkel szemben nem akarunk igazságosak, lenni. Oly igazságnak kell lennie, amely nem ismer kedvezésben részesítetteket és nem ismer fokozatokat, hanem csak egyenlő jogokat - a résztvevő népek szempontjából.

Köztudomású tény, hogy Wilson bibliai mélységű elveit és pontozatait a szövetséges entente-hatalmak mindnyájan magukévá tették; az is köztudomású, hogy azok a központi-hatalmak népei lelkében is megfogantak, bár e nyilatkozatok elhangzása idejében a központi-hatalmak hadai még mindenfelé ellenséges területen állottak.

A diadalmas központi-front katasztrófája 1918. szeptember 30-án következett be a bolgár fegyverszünet megkötésével. Ekkor már úgy a bolgár, mint a központi hatalmak népeinek lelkét rabul ejtette a Wilsontól hirdetett elvek igazságába vetett hit és mindinkább meggyökeresedett az a meggyőződés, hogy a hirdetett elveket az entente hatalmak és Amerika feltétlenül és becsületesen át is fogják vinni a gyakorlatba.

Ezek az elvek és azok becsületes végrehajtásába vetett közhit sodorta a magyar népet is az

1918. évi október 31 után végbement események felé: a fegyverletételhez, a „nem akarok katonát látni” jelszó hangoztatásához, a belgrádi fegyverszüneti egyezmény megkötéséhez... és az ebben való irtózatossá válás tette lehetővé a proletárdiktatúra megkísérlését.

„A népeket és tartományokat nem lehet az egyik állam-felsőségéből egy másikba áttolni, mintha csupán tárgyakról vagy kövekről volna szó. A népeken csak saját hozzájárulásuk alapján lehet uralkodni és őket kormányozni.” hirdette Wilson a híres Négy pontjában - és mi lett a nagy reménykedésből, a hittel vallott magasztos alapelvekből?!

A nagy világcsalás lefolyásának egyik részletét mutatja be e füzet mozgófénykép-filmekhez hasonlóan. Ott ülnek azok, akiket csak egyetlen szempont irányít: a zsákmánynak oly módon való felosztása, hogy a zsákmányra éhesek nehegy összevesszenek időnap előtt.

A zsákmányosztó tanácskozásokon az ilyen figyelmeztetések: A határokat nem lehet tisztán a katonai megszállásra alapítani, hanem tisztán csakis ethnografiai szempontokra (Crowe, 1919. II. 8); egészben magyar városokat nem lehet a románoknak ítélni (Seymour, 1919. II. 17), figyelemre se lettek méltatva.

Ezzel szemben egy lélekzetvételre ítélik oda egész Erdélyt Romániának és csak azon vitatkoznak, hogy ezen kívül 751.000, vagy 620 ezer, vagy 556 ezer, vagy 487 ezer, vagy 465 ezer, avagy az amerikai javaslat szerint csak 291 ezer magyart csatoljanak-e még Romániához? A csanádmegyei Nagylak és Sajtény feletti vitát azon alapon dönti el Románia javára Emánuel Martonne francia földrajzi szaktudós, mert e két község 10 ezer lakosából 8.800 az oláh (holott a valóságban a két községnek 19.008 lakosa van). És Martonne a tudós, a francia szakértő még több ilyen „nyelvbottlás” követett el - a románok javára. Azon se ütődünk meg, hogy a románok érdekeit még gorombasággal is védelmező bizottsági elnök, Tardieu, Aradot „valójában román” városnak jelenti ki, ahol pedig 16.3 százalék oláhnál nincs több. Szinte részvétet kelt bennünk is kétségbeesése, amikor az 1919. II—17-iki tárgyaláson így fakad ki: Ha a magyarok megtartják a Debrecen - Békéscsaba, a Szatmárnémeti – Nagykaroly - Nagyvárad-i vasútvonalakat is, akkor a románoknak nem marad semmi!

Amikor a belgrádi fegyverszüneti egyezményt tárgyalják 1919. február 17-én, az oláhok előretörésébe azért kénytelenek beleegyezni, mert Laroche szerint: A románok nem vettek részt a fegyverszünet megállapításában és így nem is állít hatjuk meg őket, mert a szövetségesek vezérkara fegyvertelen a románokkal szemben.

Szatmárnémeti városról Seeper elismeri, hogy 33 ezer lakosából mindössze csak 3 ezer az oláh, de mégis Romániához kívánja csatolni, hogy Erdély és Cseh-Szlovákia között összeköttetés legyen. A döntést Laroche azzal indokolja, hogy itt csak a magyarság és románság közötti felosztásról van szó, tehát csak egy szövetséges nemzet érdekeit kell tekintetbe venni.

Amikor Le Rond tábornoktól ajánlott határvonalra Seymour (Amerika) kifogást tesz: Nem 40 ezer magyarról van csak szó, hanem 350 ezerről, Sir Crowe hetykén veti oda:

„Nem akadályozhat meg minket néhány ezer magyar feláldozása, hogy ezzel jobb vasúti összeköttetést kapjanak" (t. i. a románok!). Fontosnak tartja, hogy a Nagykaroly - Csap-i vonal a románoknak jusson. Lansing (Amerika), a külügyminiszterek 1919. II. 18-iki ülésén ezeket adja elő a román-bolgár határra vonatkozólag: Az egész világ tudja, hogy Románia milyen körülmények között jutott Dobrudzsához. Csak egyetlen ország helyeselte azt az eljárást. Különben is ezen terület lakosságának többsége bolgár és nem román.

Ha itt a helyzet nem változik meg, egy új Elzász-Latharingiát és a Balkán részére egy jövőbeli civakodási gyújtópontot létesítünk. E becsületes aggodalmat Tardieu ilyen hangon fojtotta vissza: A bennünk túlságosan nem érdeklő bolgárokkal szemben vissza kell utasítanunk teljes mértékben a rájuk nézve kedvező ethnikai elvet.

E füzetben foglaltak szerint pereg le a „szövetséges" Oroszországhoz tartozó Besszarábia elrablásának filmje is. Románia jogigényét főleg arra alapította, hogy az Országos Tanács 160 tagjából 46 kívánta a Romániával való egyesítést. Hiábavaló volt Tschaikowski és Maklakof tiltakozása az elvárt szövetséges állani megrablása ellen.

Az általuk felajánlott népszavazást sem fogadták el. Amikor Lansing (Amerika) így szólt: Szeretném látni, hogy Bratianu úr ellenezne-e Besszarábiában egy népszavazást? Bratianu úr röviden és velősen válaszolt: Természetesen! Sőt amikor Lansing engesztelően ezt kérdezte:

Hogyha Besszarábia igazgatását időlegesen Romániára bízuk, volna-e Bratianu urak kifogása az egy-két év múlva megtartandó népszavazás ellen? Bratianu: Mindenkép ellene vagyok a népszavazás eszméjének. Végül is az Amerika segítségével győző szövetségesek egykettőre odaadták Romániának Erdélyt és magyar környékét, de odaadták még Bukovinát és Besszarábiát is a Wilsontól proklamált nagy elvek kigúnyolásával, minden lelkiismereti furdalás nélkül.

Egyedül Amerika nem tudta a békekonferenciának mondott „osztzkodás” morális elveit lelkiismeretével összeegyeztetni, amit későbbi magatartásával kétségbevonhatatlanul ki is nyilvánított.

„Amit katonai erővel intéznek el, ha igazságtalan módon történik, egyáltalán nincs elintézve, mert rövidesen ismét előlről kell kezdeni a dolgot!” - hirdette Wilson.

Ezek szerint tehát a bevezetett „mondott” dolgok, - még nincsenek bevégezve!

És most lássuk „a nagy világháború” című látványos film készenlevő „Béketárgyalások” című második szakaszának azt a felvonását, ahol Románia zsákmányrészét állapították meg. Az eddig ismert szakaszokkal és felvételekkel azonban még nincsen befejezve a nagy mű, a további szakaszok előkészületei folyamatban vannak, melyek a morális igazság győzelmét fogják megörökíteni. Ezek is okvetlenül elő fognak adatni annak idején, nehogy az emberiségnek az Isten igazságosságába vetett hite megrendüljön!

Az 1919. évi párisi békekonferencia kulisszatitkaiból. Hogyan állapították meg Románia új határait?

Jegyzőkönyvi részletek, gyorsírói följegyzések (1919. XI/29-XII/13)

Az 1919-ik végzetes esztendő ügynevezett békeelőkészítésének boszorkánykonyhájáról rántja le a leplet az *Epoca* című román lap, melynek közlései megdöbbentő részleteket tartalmaznak arról a felületes és lelkiismeretlen könnyelműségről, mellyel sorsunk felett Parisban döntöttek. Alább közöljük a jegyzőkönyvi feljegyzéseket, - román szöveg alapján - melyekhez minden magyarázó szó fölösleges.

Az 1919-iki békekonferencia tárgyalásaival kapcsolatos okiratok közlését kezdjük meg.

Egy kiváló francia államférfiú szívességéből olyan gyorsírói feljegyzések jutottak birtokunkba, amelyek a különböző bizottságoknak a román határra vonatkozó eszmecseréit tartalmazzák.

Azért adjuk közre e kiadatlan okiratokat, hogy teljes világosságba helyezzük Bratianu politikáját és a nyugati diplomácia kulisszatitkait. A közvéleménynek joga van, hogy a titok fátyolába takart igazságot megismerje. Ebből ki fog tűnni, hogy kinek volt igaza a mi szövetségi szerződésünket illetően és hogy az 1916-ki szerződés, (melyet Anglia, Franciaország, Oroszország és Olaszország kötöttek Romániával arra az esetre, ha a Központi hatalmakat megtámadja) érvényes volt-e, vagy nem és hogy Bratianunak lehetett-e sikerre kilátása, mikor egy elévültnek látszó szerződés alapján védelmezte jogainkat? Közölni fogjuk a román ügyekkel megbízott külön bizottságnak, a külügyminiszterek tanácsának és részben a Főtanács tárgyalásainak összefoglaló feljegyzéseit és így maguktartásának saját világosságánál méltányolhatjuk azokat a diplomátákat, akik 1919-ben jogainkra vonatkozó tárgyalásokat folytattak.

Meg fogjuk ismerni, hogy Tardieu mily tiszteletreméltó és meggyőző védőbeszédet mondott Románia igaza mellett. Meg fogjuk ismerni azon diplomátákat és szakértőket, akiknek vitatkozásából keletkeztek a ránk vonatkozó döntő határozatok. Meg fogjuk ismerni barátaink és ellenfeleink személyét. Lansing, Pichon, Larouche, Sirlow, Seymour, Vanutelli, Tittoni, Tardieu, Maklakoff, Le Rond tábornok, Somino, Bratianu, Balfour-nak beszédeit egymás után fogjuk felsorolni minden kommentár nélkül.

A mi ügyünket védelmező beszédek eléggé ékesen szólóak. Fölösleges lenne minden hozzátétel. Azoknak a beszédeknek pedig, akik ellenünk voltak, szintén felsoroljuk, mert megerősítői tulajdonképpen a mi erőinknek.

Az általunk közlendő dokumentumok azokat a tárgyalásokat tartalmazzák, melyek a román határok megállapítására vonatkozóan titokban folytak.

Kezdjük azokkal a határvonalakkal, melyeket a különböző bizottságok állapítottak meg.

Martonne Emánuel a francia bizottság által kívánt román határvonalra vonatkozóan 1919 február 24-én a következő kimutatást állította össze:

Az első francia vonal Romániához csatolt 965.000 románt, 751.000 magyart.

A második - Le Rond tábornok-féle vonal 948.000 románt és 556.000 magyart.

Az utolsó francia vonal 943.000 románt és 487.000 magyart.

Az első angol vonal 886.000 románt és 465.000 magyart.

Az utolsó angol vonal 913.000 románt és 620.000 magyart.

Az amerikai 839.000 románt és 291.000 magyart.

A számok eléggé ékesszólók: feltüntetik a francia deleli magatartását.(Fordító megjegyzése:

Ezek a számok annak a területnek lakosságát tüntetik fel, amely a történeti Erdély hátára, és a tervezett különféle magyar-román határvonal közé esik.)

D. Emanuel Martonne a következő módon magyarázza meg, hogy a francia vonal mennyiben tér el az angol és amerikai vonaltól. A francia vonal Arádtól délre szélesebb területet hagy, mint a más kettő. Gazdasági szempontból ez a helyesbítés szükséges: Arad nagyváros, amelynek levegőre van szüksége.

A környező vidéken virágzó falvak vannak. A román lakosság, ami a műveltségi állapotot és a politikai öntudatot illeti, sehol sincs annyira előhaladva, mint itt. A többség ebben a különben elég tarka lakosságú vidéken a románsághoz tartozik. Az a négyszög, amelyik a francia és az amerikai vonal között terül el, 59.000 főnyi lakost számlál, amelyből 27.000 (46.4%) román csak 14.452 magyar. Így Csanádmegyében Nagylak és Sajtény községekben 10.000 lakos van, amelyből 8800 román és csak 1600 magyar. Aradmegyében Mácsa és Kürtös községekben 12.500 lakos van, melyből 8700 román és 1200 magyar, Nagyvárad körül is hasonló okok

igazolják az amerikai és francia vonal között való különbséget. Ezt a várost is fel kell szabadítani. A megye keleti részén Cséfa a románoknak adatott, mert többségben román (11.800 románnal szemben csak 5400 magyar van), Nagy-Vrodj (?) Kisndorado (?),

Körösgyéres centrumok Nagyvárad környékén románok. Északon a francia vonal ugyan nagyobb számú magyarságot szakít el, de az abból a szükségességből származik, hogy, meglegyen tartható Románia számára a nagyvárad halm-i vasútvonal. Ezt a vonalat nem lehetne helyettesíteni, csak igen költséges építkezésekkel a hegyek oldalán, s amelyet ezért csakis egynéhány év múlva lehetne, végrehajtani.

Martonnenak e jelentése, amely a francia, vonalnak kedvezett, nekünk 57.000 románnal adott többet, mint az első angol vonal és 104.000 románnal többet, mint az amerikai.

Le Rond tábornok a magyar-román határvonalra vonatkozó javaslatát 1919 február 18-án terjesztette elő, amelyben az erdélyi vasútvonalra vonatkozóan a következőket mondotta: Ennek az egész vonalnak Romániához kell tartoznia, mert ha a románok Erdélyben való közlekedésüket illetően a magyaroktól fognak függeni, az állandó súrlódásokra fog okul szolgálni és veszedelme lesz a békének. Ennek a körülménynek nagy politikai jelentősége van. A szatmár-németi-nagyvárad- aradi vasútvonal az első, amellyel az erdélyi felföldről kijövet, a síkon találkozunk. Ez alkotja azt a minimális megoldást, amelyet az amerikai, angol és francia szempontok kiegyeztetésére tanácsolni lehetne.

Ezután közölni fogjuk a román ügyekre kiküldött bizottság azon első üléséről felvett jegyzeteket, amelyet 1919 február 8-án Tardieu elnöklete alatt tartottak. Ez ülésen felszólaltak Martino (Olaszország), Laroche (Franciaország), Sir Crowe (Anglia), Day (Egyesült Államok). A tárgyalás anyaga a mi szövetségi szerződésünk, Besszarábia egyesülése és Bukovina határvonala volt.

Epoca, 1921 november 30. számából.

A románügyi bizottság első ülése. - Hivatalos jegyzőkönyv. Mit tárgyaltak 1919 február 8-án?

A mi szövetségi szerződésünkre vonatkozó eszmecsere. Besszarábia kérdése.

Elnökké választott Tardieu, alelnökké Martino (Olaszország).

Tardieu távollétében Martino elnökölt. Elnök jelenti, hogy két emlékiratot kapott. Egyik román, a másik szerb. Felhívja a Főtitkárságot, hogy értesítse a bizottságot, hogy ezeket az

emlékiratokat, amelyek nincsenek aláírva, lehet-e úgy tekinteni, mint az illető kormányok hivatalos kérésének kifejezéseit.

Laroche (Franciaország): A román emlékirat szórói-szóra azonos azon nyilatkozattal, amelyet Bratianu tett a szövetségesek főtanácsa előtt. Ami a szerb emlékiratot illeti, majdnem azonos azon nyilatkozattal, amelyet Vestnics a Bánságra vonatkozóan a nagyhatalmak főtanácsa előtt tett. Elnök felkéri a főtitkárságot, hogy gyűjtse össze a román kérdésre- vonatkozó összes szerződéseket, okiratokat és megállapodásokat. Sir Eye Crowe (Anglia) azt kérdi, minő szerződésre történt célzás? Elnök: A Romániával kötött szerződésre a hatalmak között olyanforma megállapodás volt, hogy azt tekintsék semmisnek. A kifejezéseket precizírozni kellene. Talán vannak az irodában ügyiratok, amelyek e körülményre vonatkoznak. Van egy Dobrudzsa-kérdés is. Hogy ezt tárgyalhassuk, kezünknel kellene lennie annak a szerződésnek is, amelyik megállapította a határokat és az első bukaresti szerződésnek, amely a Balkán háború után kötött. Tudomásunk van egy döntésről, amelyet az öt nagyhatalom miniszterelnökeinek és külügyminisztereinek főtanácsa hozott, s amelynek szövege a következő: Loyd George javasolja, hogy mindazon kérdésekre vonatkozóan, amelyeket Bratianu nyilatkozata Románia területi igényeire vonatkozóan felveti a békekötésben való szabályoztatás céljából, mint első fórum elé: utasíttassanak egy szakértő-bizottság elé, amely a nagyhatalmaknak (Amerika, Británia, Francia-és Olaszország) két-két megbízottjából állítandó össze. Ennek a bizottságnak lesz feladata a kérdés tanulmányozása és, amennyire lehetséges, tömör és rövid összefoglalása az igazságos szabályozásra vonatkozó javaslattétellel egyetemben. Ez a bizottság meghallgatja az érdekelt népek képviselőit is.

Laroche (Franciaország): azt mondja, hogy kétféle szöveg van. Egyik az 1913-iki szerződés. Ami az 1916-ban Románia a szövetségesek között kötött szerződést illeti, az Egyesült Államok nem vettek részt benne, a többi nemzetek azonban nem vonhatják ki belőle magokat, mert kormányaik aláírtak. Azért fontos, hogy ez a kormány tudja:

1, Mi értéke van jelenleg a szerződésnek.

2, Melyek voltak függetlenül e szerződéstől azok az engedmények, amelyeket a különböző kormányok Romániának különböző időszakokban tettek? - Ha tárgyalnunk kell Románia igényeit Franciaországgal, Angliával és Olaszországgal szemben, a románok az ethnikai és egyéb tekinteteken kívül is teljesíthetik azokat a kötelezettségeket, amelyeket vele szemben ezek a hatalmak elvállaltak? - Nem tekinthetünk el ezektől a kötelezettségektől, függetlenül attól a kérdéstől, hogy mi értékük van jelenleg ezeknek a szerződéseknek.

Ez olyan része a tárgyalásnak, amely fölött nem térhetünk napirendre.

Elnök: Azt állítja, hogy a megelőző szerződések vizsgálata nem mellőzhető teljesen.

Day (Egyesült-Államok): Azt mondja, hogy az amerikai küldöttségnek nagyon nehéz állást foglalnia olyan szerződés ügyében, amelyben kormánya nem vett részt,

Sir Crowe: Azt hiszi, hogy a Dobrudzsára vonatkozó szerződés nem tárgyalható. Nem tartja magát illetékesnek a többi szerződés érvényességét illetően nyilatkozhatson. Azt mondja, hogy maga a bizottság kiküldésének ténye is bizonyítja, hogy a szerződések tárgyalása nem tartozik hatáskörébe. Azt javasolja, hogy kezdjék a tárgyalást a legkönnyebben megoldható kérdéssel, Bessarábiával, azután folytassák Bukovinával, Erdéllyel és végül a Bánsággal.

E javaslatot elfogadták. Ezután a román emlékiratnak Bessarábiára vonatkozó részét olvasták fel.

Epoca, 1921 december 1. számából. Bessarábia az értekezlet előtt. A románügyi bizottság, 1919 február 8-iki ülése.

Elnök; Martino. Felolvassák a román emlékirat Bessarábiára vonatkozó részét.

Leeper (Anglia): Egynéhány megjegyzést tesz az emlékiratra vonatkozóan. Az angol statisztikai adatok szerint Bessarábiában csak 60- 66 % román van

Laroche (Franciaország): A mi adataink szerint 2,600.000 lakosból 1.900.000 román és csak 700.000 más nemzetiségű. *Leeper:* A 6. §. második pontja említi a besszarábiai Nemzeti Tanácsot. Nincs semmi információnk arra vonatkozóan, hogy miként választották meg e

tanácsot. Az utolsó § megjegyzi, 56-an hiányoztak, valószínűen az összes nem-román nemzetiségűek.

Laroche: Nincs szükségünk egyebet vizsgálni, mint azt, hoztattak-e olyan határozatok, amelyek biztosították a kisebbségek jogait. Elnök: Az olasz kormány általános politikája az, hogy ne hozassanak olyan határozatok, amelyek kárára lehetnének Oroszország lehetséges helyreállításának. Sir Crowe: Hozzjárul e gondolathoz. A határozatokat nem lehet kizáróan a katonás megszállásra alapítani, hanem tisztán csakis az etnográfiai szempontokra és arra az elvre, hogy a népek vannak hivatva önmagukról rendelkezni. *Laroche*: Magáévá teszi e javaslatot. Megállapítja, hogy a bizottságban teljes egyetértés van arra vonatkozóan, hogy ez országban-a többség román, és hogy a történelem adatai kedvezőek Romániára. Kifejti a maga történeti felfogását.

Az a tény, hogy Besszarábia okkupációjával kapcsolatosan Oroszország részéről bizonyos megszorítások ráerőszakoltattak Romániára, megengedi nekünk, hogy ha nem is jelenthetjük ki teljesen, de tekintetbe vehetjük a kérdésnek ezt a részét is, annak a véleménynek megállapításában, amelyet kötelességünk formulálni Besszarábiának Románia részéről történt elfoglalását illetően. Az Elnök és Day is hozzájárulnak ehhez. Sir Crowe azt kérdezi, hogy Besszarábia felosztható-e nemzetiségek szerint vagy célszerűbb, ha egészen tekintjük a kisebbségek jogainak biztosítása mellett. *Laroche*: Elfogadja ezt történeti szempontból is, mert Besszarábia az újabb időben is Romániához tartozott. Ami az Oroszországgal való lehető nehézségeket illeti, a besszarábiai kérdés nem olyan, mint a többi orosz területek kérdése, kivéve Lengyelországot és Finlandot, amelyek szinten történeti joggal, bírnak. Besszarábia olyan tartomány, amelyet egy más állam elrabolt. Ez ugyan nem kizárólagosan döntő eleme a kérdésnek, de eléggé fontos elem arra, hogy ne tévesszük szemeink elől. Az Elnök és Day csatlakoznak e felfogáshoz.

Sir Crowe: Azt indítványozza, hogy mindnyájan foglaljanak állást Besszarábiának Romániával való egyesítése mellett a kisebbségek jogainak bizonyos fenntartásával. Azt javasolja azonban, hogy ezt a kérdést ne ideiglenesen döntsék el, hanem véglegesen, de csak akkor, amikor a

Romániát érdeklő összes kérdések már elintéztettek. A bizottság ezután rátér a bukovinai kérdésre.

Eipoca, 1921 december 2. számából.

Bukovina a bizottság előtt. A románügyi bizottság 1919 február 18-iki ütése.

Hivatalos jegyzőkönyv.

Miután megvizsgálták a besszarábiai kérdést, a bizottsága rátér a bukovinai kérdésre. Felolvassák a román emlékiratnak a Bukovinára vonatkozó részét.

Sir Crowe: Javasolja, hogy az egész Bukovina csatlakozzék Romániához, bár megengedi, hogy az észak-nyugati rész egészen ukrán, de a közlekedési eszközök Románia felé vonzzák. Az etnográfiai alapon megvont határ tönkre tenné az országot. Továbbá a románok és az ukránok között vallásbeli egység is van. Az ukrán elem azonban kultúráilag alatta áll a románnak.

Laroche: Hozzájárul e felfogáshoz. Rámutat arra, hogy az angol megbízottól felolvasott statisztikai adatok, mely szerint a 800.000 lakásból 280.000 román, 300.000 ukrán, 160.000 zsidó, 65.000 német és még más egyéb különböző nemzetiségek, ausztriai eredetűek és a ruthének javára hajló, mivel ezektől alacsonyabb kultúrájuknál fogva kevésbé féltek és néni is volt nekik határozott nemzeti aspirációik.

Az osztrák statisztikák a ruthénekhez sorolták mindazokat, kik mind a két nyelvet beszélték. Ezek a számadatok csak a minimumot jelentik.

Seymour (Amerika): Elővigyázattal kell eljárni. Az észak-nyugati részen természetes határok vannak, amelyek éppen összeesnek az etnikai határokkal és gazdasági tekintetben sem hátrányosak. Mintegy 100-150.000 ukrán van, akik Galíciához vonzódnak. Ezt a határvonalat javasolja.

Leeper (Anglia): A bukovinai irredentista mozgalom nagyon kevésbé volt kifejlődve. Az ideiglenes kormány kikiáltása három héttel vagy egy hónappal a román megszállás után történt. A nemzetgyűlés Bratianu nyilatkozata szerint is csak Ötnyolcadát foglalta magába a népességnek, azaz a tartomány nem ruthén részét. Méltányolja az amerikai megbízott által felhozott ellenvetéseket, de azt hiszi, hogy a népesség e részének is érdeke, hogy Romániához csatoltassék.

Sir Crowe: Fenntartja indítványát. Vanutelli (Olaszország): Támogatja ez indítványt. A román kormány viszont lemond 100.000 románról, kik ukrán területen (Podoliában) laknak. Ez a tömeg románság Ukrajnábn jelentékenyebb arányt képvisel, mint Romániában a bekebelezett ruthénség.

Laroche (Franciaország): Összehasonlítja ezt a megoldást azzal, amelyet a Bánságban kell követnie, amikor nem szabad szem elől téveszteni, hogy vannak románok Szerbiában is...

Epoca, 1921 december 3. számából.

Erdély és a békekonferencia. Az 1921 február 11-iki ülés 2. sz. jegyzőkönyve.

Elnök: Tardieu.

Sir Crowe: A bizottság teljesen egyetértett Besszarábiára vonatkozóan, de a bukovinai kérdést mindaddig függőben hagyta, az Egyesült-Államok képviselőjének aggodalmai miatt, míg az összes román határok felett való vita be nem végződik. A bizottság áttér az erdélyi kérdés megvizsgálására.

Felolvassák a román emlékiratnak Erdélyre vonatkozó 7. és 10. pontjait.

Seymour (Amerika): kétségbe vonja a magyar hivatalos adatokat. Sőt a magyar Erdélyt is román jellegűnek tartja, kivéve a Székelyföldet. Azt javasolja, hogy adják oda Romániának egész Erdélyt, sőt e terület határszélein kívül is még egy román övet is. Sir Crowe és Martino elfogadják e szempontot.

Vanutelli gróf: Amennyire lehetséges, szilárd és természetes határvonalat kell megállapítani, ilyen kettő van: a Tisza, vagy az erdélyi felföld széle. Ez utóbbi azonban, mint Comnène térképe bizonyítja, csak adminisztratív határ. Miután az ethnografiai határ nem esik össze a földrajzi határral, a Románia által kért határ méltányos.

E határvonal azonban Aradmegyén kívül, amely tiszta román, majdnem egészében magyar Csanád- és Békésmegyéket is magában foglalja. Valóban Draghicescu brosúrája szerint is ezen a vidéken csak 13.761 román lakik. A másik két északi megyében: Biharban és Szatmárban a népességnek körülbelül fele román.

Laroche konstatálja, hogy ezek az adatok megegyeznek a francia adatokkal. A románok által követelt határ magában foglalna egy olyan területsávot, amely majdnem kizárólagosan magyar,

ellenben az olasz megbízott által javasolt határvonal majdnem teljesen összeesik az ethnikai határral. A székelyekre, vonatkozó román statisztikai adatok nem megbízhatók. Ennek a nyelvszigetnek azonban feltétlenül a környező román tömegek sorsában kell osztoznia. A szász-telepek hajlanak az annexióra. Elismeri, hogy Nagyvárad magyar, de nem lehet elvenni Romániától, mert fontos közlekedési központ és románoktól van körülvéve. A francia bizottság nem fogadhatja el a román határvonalat, mert az elvonná a délkeletről délnyugat téré haladó vasútvonalat, amely magyar többségű területen megy át s ily módon megfosztaná Magyarországot ebben az irányban haladó közlekedési vonaltól. Azt kívánja azonban, hogy adják oda Romániának a szatmárnémeti nagyvárad- makó-i vonalat, bár ez több ponton metszi az ethnikai határt. Gazdasági okok követelik ezt. *Seymour (Amerika)*: Mind a két vonalat Magyarországnak kell adni.

Tardieu: Ez tiszta román területektől fosztaná meg Romániát és neki hiányzanék a hegyek lábánál a vasúti vonal, ami stratégiai szempontból nagyon nehéz, helyzetbe hozhatná.

Seymour: Az amerikai bizottság azt kívánja, hogy a stratégiai szempontok figyelmen kívül hagyassanak.

Laroche: Ha Romániának észak és dél felől védekeznie kell, erre a vonalra szüksége van. Az a határ, amely e vasútvonalat is magába foglalná, nem csatolna jelentékenyebb számú magyart Romániához.

Leeper: Erdély igazi közlekedési vonalai keletről nyugat felé irányulnak. A Szatmár-nagyvárad-i vonal, egyszerű vonal és nem szükséges. Az olasz álláspontot kell elfoglalni. Aradot és Nagyváradot Romániának kell hagyni.

Tardieu: Ezt az utolsó álláspontot elfogadja.

Laroche: A románokat gazdaságilag éppen olyan kedvező helyzetbe kell hozni, mint a magyarokat. Ez utóbbiak a magok síkterületein nagyon könnyen építhetnek bármilyen, új vasútvonalat. Ha a románoknak hiányozni fog ez a vonal, akkor ők lesznek kénytelenek a Kárpátokban építeni egy transversalis vasutat, amelynek tarifái végzetesen magasak lesznek arra, hogy a gazdasági viszonyok szempontjából kedvezőbbek lehessenek. Day kifogásolja a gazdaság és stratégiai szempontokat.

Leeper azt hiszi, hogy gazdasági szempontból nem feltétlen szükséges ez a vasútvonal.

Laroche: E vasútvonal bírása lényegbevágó Romániára, mivel a hegyek közelsége megakadályozza kelet felé tovább a vasútépítést. Az erdélyi természetvények ezen túl nem nyugatra, Budapest felé fognak menni és nem is keletre, a román piacokra, amelynek nincs is rajok szüksége, hanem délfelé, a Dunához. Egy észak-déli irányban haladó jó vasút elengedhetetlen.

Day (Amerika): Nagyobb távolságokra a román tranzito-árak a magyar vasutakon is átmehetnek. A bizottság elhatározza, hogy a jelentésében a térképen feltüntetni a javasolt különböző határvonalakat, hogy tanulmányozni lehessen az ethnográfiai és gazdasági viszonyokra való visszahatásukat

Epoca, 1921 december 5. számából.

Románok előnyomulásának megállítása Erdélyben.

Román ügyek bizottsága február 7-iki ülés. Tardieu elnökölt.

E. Martino: Elvileg az 1916-ban megállapított határvonal alapján állunk, de nem ellenezzük az oly megoldást sem, amelyet a statisztika alapján terjesztenek elő.

Tardieu: Az amerikai küldöttektől előterjesztett határvonal az, mely leginkább eltér az 1916-iktól.. Az angol bizottság két határvonalat terjeszt elő.

Sir Crowe: A határvonalunk legfőképpen a vasúti vonalakra fektet súlyt: És pedig északon meg akarjuk állapítani a közeledést Erdély és Csehó-Szlovákia között.

Tardieu: A francia delegáció ezen érvet nagyfontosságúnak tartja s E. Martino is hozzájárul.

Seymour: Az angol vonal nagyon sok magyar területet foglal magában.

Laroche: Hát akkor miért nem viszi az angol bizottság a vonalat északabbra, egészen Husztig?

Seeper: Szükségesnek tartottuk, hogy a ruthéneknek adjuk a kolomea-husztai vasútvonalat, de Máramarosszigetnek a románokhoz kell jutnia.

Tardieu: Mindnyájan azon véleményen vagyunk, hogy Máramarossziget Romániáé kell, hogy legyen. Ez erőszakkal szeli át a vasúti vonalat.

Laroche: Ha nem kapták meg a románok Husztot, a vasútvonal két csonka részre szakad.

Tradieu: Szatmár-Németi kérdését terjeszti elő.

Seeper: Szatmár-Németiben 33.000 a magyar lakosok száma, a 3000 román lakossal szemben, de szükséges, hogy Erdély és Cseh-Szlovákia között összeköttetés legyen.

Seymour: Ellenzi azt, hogy egészben magyar városokat, mint Nagy-Károly, a románoknak ítéljenek.

Day: A néprajzi alapelv a legfontosabb. A vasútvonalakat meg lehet változtatni.

Tardieu: Akár gőzzel, akár villannyal történik a közlekedés, észak-déli közlekedéseket nehéz megállapítani. A távolság Szatmár-Németi és a Duna között nem olyan nagy, mint ahogy az amerikai bizottság gondolja. Máskülönben a határnak biztosításáról van szó. Ha a magyarok megtartják, ugyanakkor debrecen-békéscsaba, a szatmár-németi, a nagykároly-nagyvárad-i vonalakat is, a románoknak nem marad semmi. Az angol és francia bizottság egy véleményen van. Az olasz bizottság tartózkodó magatartást tanúsít, de elvileg ezen szabályozást lényegében elfogadja; indítványozza, hogy az amerikai bizottság lépjen érintkezésbe Martino és Le Rond tábornokkal.

Laroche: A bizottság tudomására hozza a fegyverszünet alkalmával megállapított választóvonal ügyét. Ezt a vonatot nem néprajzi viszonyok szerint állapították meg. Ezt a következő pontok határolják: Nagybánya, Kolozsvár és Déva. Azonban a románok látva azt, hogy a magyarok uralma alatt maradt megyék terrornak voltak kitéve, előnyomultak és követelték, hogy az 1916-iki vonalig haladjanak.

A románok kijelentették, hogy a fegyverszüneti tárgyaláson nem vettek részt. A francia kormány indítványozza, hogy emlékeztessék a románokat a konferenciának a lengyel ügyekkel kapcsolatban tett azon nyilatkozatára, hogy egy területnek erőszakkal való megtartása, az azt elkövető félnek hátrányára fog számíttatni.

Martino: Nem ismerem el, hogy a nov. 30-iki fegyverszüneti vonal klauzulákat tartalmaz a kérdéses frontot illetőleg.

Tradieau: Ha megállapítanak a románoknak egy vonalat, illik, hogy hasonlóan a magyaroknak is állapítsunk meg egyet.

Tardieu: Ha megállapítanak a románok részére egy vonalat, vonalon túlra, amíg a románokat a szatmárnémeti, nagyvárad-i, sőt még az aradi vonaltól is keletre. Nem szabad megengedni, hogy bemehessenek Aradra, mivel ez a város valójában román. Eszerint meg fogjuk mutatni, hogy nem az eltulajdonítás szempontja vezetett minket.

Tardieu: Felolvassa a Legfőbb Tanács románügyi bizottsága indítványának azon pontját, mely azon vonalra vonatkozik, ahol a magyar és román csapatoknak meg kell állaniuk.

A szövetségesek Főtanácsának tartatik fenn annak eldöntése, hogy bemehessenek Aradra, bár ez a város valójában román. Lesz-e szükséges a rend fenntartása érdekében szövetséges csapatokkal megszállani.

Época, 1921 december 7. számából. Diplomáciai okmányok. Hogyan állapították meg az 1919-iki. fegyverszüneti vonalat? Ki szólalt fel előnyomulásunk érdekében? Az erdélyi határok kérdése.

Alby tábornok, a vezérkar főnöke, felolvass egy jegyzéket a magyar és román csapatok közt szükséges határvonal megállapítására vonatkozólag, hogy Erdélyben a fegyveres összeütközések megakadályoztassanak. A Belgrádban november 13-án kötött katonai egyezmény érvénytelenítéséről és egy Aradtól északra megállapítandó új vonalról van szó. Nagyvárad és Szatmárnémeti városok miatt nehézségek vannak. Nem lehet francia csapatokat küldeni, mert ezek nincsenek elegendő számban. Indítványozza tehát, hogy román csapatok végezzék a megszállást. Előterjesztése következő:

„*Franchet d'Esperey* tábornok, akit a magyar fronton a fegyverszünet alkalmazásával bíztak meg, a magyar kormánnyal a következő határozatokat notifikáltassa:

1. A magyar csapatok . . . időn belül visszavonulnak 10 km-re, nyugatra a vásárosnaményi vonaltól, a két Körös egyesüléséhez és Szegedtől északra, Algyőre.

2. Szegedtől nyugatra megmarad a november 13-iki katonai egyezményben megállapított demarkációs vonal.

3. Szegedtől keletre semleges zónát alakítanak, melyet nyugaton az első szakaszban megállapított vonal határol, délen és keleten, a Szegeden, Makón, Aradon, Nagyváradon, északon, a Nagykárolyon és Szatmárnémetin át húzott vonal; az említett helységeket Aradtól nyugatra szövetséges csapatok szállják meg, Aradot is beleértve, Aradtól északra kizárólag románok."

Tardieu: Ezt a kérdést holnap a miniszterelnökök tanácsa elé kell terjeszteni. Kéri a bizottság véleményét az utolsó ülésen előterjesztett jegyzék határidejére vonatkozólag.

Sir Crowe: Ez mint katonai kérdés a legfőbb haditanács ügykörébe tartozik. Mindamellet nincs semmi kifogásolni való *Alby* tábornok expozéjában.

Laroche: A románok nem vettek részt a fegyverszünet megállapításában. Így nem is állíthatjuk meg őket és a szövetségesek vezérkara fegyvertelen a románokkal szemben.

Alby tábornok ugyanazon a véleményen van.

Tardieu: Nem vagyunk illetékesek. A legfelsőbb tanács előtt arra szorítkozunk, hogy felolvassuk a mi jegyzékünket, az Alby tábornokét, és -esetleg az olasz és angol aktákat.

Azt fogom mondani, hogy annak az általános véleménynek kifejezésére szorítkozunk, hogy el kell kerülni a fegyveres összeütközést azon a területen, amely e perben a mi mérlegelésünk tárgya.

A bizottság hozzákezd Erdély határainak tanulmányozásához.

Seymour (Amerika): A magyar statisztikák tényleg meghamisítottaknak látszanak. Meggyőzött a Le Rond tábornoktól kifejtett gazdasági érv.

Az a vonal, melyet indítványoznak, kielégít bennünket. Azt hiszi, hogy ezen vonal és az amerikai vonal közt nincs nagyobb különbség, mint 40.000 magyar lakos. Azonban az amerikai titkár becslése szerint úgy látszik, jelentékenyebb számú magyarról van szó.

Emiatt az amerikai bizottság kénytelen véleményéhez ragaszkodni.

Vanitelli: Szerintem Szatmár- és Bihar-megye népessége aránylag is nagyobb számú magyart mutat fel. Közeledik ez azon számhoz, melyre Seymour célzott.

Tardieu: Az amerikai vonal Erdélyben 360.000 magyart jelez, míg Le Rond tábornok vonala 360.000 helyett mindössze 40.000-et.

Seymour: Ami első becslésünk 700.000 magyart vesz fel egész Erdélyben. Most arról van szó, hogy ehhez még 350.000-et csatoljanak. Erről a 350.000-ról már el van ismerve, hogy az amerikai vonalon belül laknak.

Tardieu: Más részleteket ad az amerikai tervezet az északi részre nézve.

Seymour: A Nagyvárad-Nagyszalonta vonal követi a Le Rond vonalát. Nagyvárad Sachlerrel megy. (Talán ? Szatmár Ford.) Margittáig a vicinális mellett mehetne. Megegyezni ettől a vonaltól nyugatra lehetne.

Tardieu: A mi szakértőink azt állítják, hogy a hegyek és a jelen vonal között mocsaras vidék terül el, amelyen nehéz lenne vasutat építeni. Ha vonalait nyugatabbra építenék, ott a vidék igen hegyes.

Epoca, 1921 december hó 7. számából.. Diplomáciai iratok. — Erdély határainak ügye...

A románügyi bizottság 1919 február 17-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Tardieu.

Larouche: Utalok a második angol bizottság érveire. Ez azt követelte, hogy e vidéken Románia és Csehó-Szlovákia között közös határ megállapítása szükséges. Ha ezt Szatmárnémetitől keletre vesszük fel, eltérünk ettől a megállapodástól, melyet meggyőző érvek alapján hoztunk. Az olasz küldöttség kijelentette, hogy kész az 1916. egyezményt teljes egészében alkalmazni. Ez nagyobb számú magyart ad a románoknak, mint a mi vonalunk. Az angolok a Bánság kérdésében azt a véleményüket fejezték ki, hogy annak egy részét Szerbiának kellene adni, a magyaroknak pedig semmit sem. Itten csak a magyarság és románság közti felosztásról van szó. Tehát csak egy szövetséges nemzet érdekeit kell tekintetbe venni.

Tardieu: Kénytelen vagyok kissé változtatni a Le Rond vonalán, északon és délen, ott ahol ez lehetséges a vasútvonal ketté szelese nélkül.

De azt kérdem, hogy ha a legitim részrehajlás szempontját tekintjük ebben a kérdésben, nem megyünk-e igen messze? Lehet-e azt mondani, hogy eléggé számot vetünk az érdekelt országok érdekeivel, ha efélével állunk elé: „Ezen vasúti vonal bizonyos részeit nem kapjátok meg, s új vonalakat kell, hogy építsetek olyan vidéken, ahol előre látjuk az építési nehézségeket.”

Egy elgyengített állammal állunk szemben, amelynek redukált eszközökkel, nehézségekkel küzdve olyan dolgokat kell megcsinálnia, amelyek a békeállapot kezdetén nagyon sürgősek lesznek. A békeszerződésben a legfontosabb, hogy azok ne adjanak okot konfliktusra. Ezért ragaszkodom azokhoz az érvekhez, melyeket Le Rond tábornok és Martone megvilágítottak. Kérem az amerikai és olasz bizottságot, hogy szíveskedjenek előterjesztéseiket abból a szempontból mérlegelni, hogy milyen következményekkel járhatnak azok, erre az általános tételre nézve. Elméletileg megoldásuk kielégítő, gyakorlatilag nem jó, mert ez a vonal hosszú ideig nem maradhat meg. A tábornokok azt mondták nekünk, hogy Erdély nem szakítható el ettől a vasúti vonattól, mert ez fejlődését fenyegetné.

Le Rond tábornoktól előterjesztett vonal mar kiegyenlítés, mivel az első francia vonal könnyen meghatározható.

Seymour (Amerika): Nem 40.000 magyarról, hanem 350.000-ról van szó.

Sir Crowe: Nem akadályozhat meg minket néhány ezer magyar feláldozása, hogy ezzel jobb vasúti összeköttetést kapjanak. De nem bizonyos, hogy ez az áldozat szükséges.

Az a megegyezés, amely nem terjesztett be döntés alá, feláldozza a Nagykároly-csapi vonalat. Fontos, hogy ez a vonal a románoknak jusson.

Románia egy olyan háremszöveget kapna, amely egyenlő azzal a területtel, mely a vasútvonaltól délre jutna Romániának. Vagyis készek vagyunk ezen területet a másik félnek juttatni. Ez igazságtalan csere lenne.

Martino: A miniszterelnöknek kijelentette a tízes bizottságban, hogy az 1916. évi egyezmény teljesen érvényes. Ha azonban arról van szó, hogy ezt az egyezményt elvették, az amerikai előterjesztést fogadjuk el, mert Romániának nem érdeke, hogy a határán villongások legyenek. Mindezek alapján hajlandók vagyunk, hogy a mi vonalunkat újabb vizsgálat alá bocsássuk.

Tardieu: Összefoglalva a kérdést, az amerikai és olasz bizottság kifogásokat tesz, míg a francia és angol bizottság akkora súlyt helyez a vasúti vonalakra, hogy a statisztikai adatok leszámításaival majdnem teljesen megegyezett egymással. A bizottság ezután a Bánság ügyére tér át.

Epoca, 1921 december 8. számából. Diplomáciai iratok. — Bánsági kérdés...

A románügyi bizottság ülésének 1919 február 17i-iki jegyzőkönyvéből.

Seymour: Megvizsgálva a mi vonalunkhoz legközelebb álló kék vonalat, meglepődve látjuk, hogy az milyen kidudorodásokat alkot. Az érdekében felhozott érvek nem győztek meg minket. A románok a Maroson forgalmi szabadságot óhajtanak. Nem döntené meg azt a szabadságot, ha a közlekedés hol az egyik, hol a másik szakaszon menne keresztül? Ilyen kijáratok létezése rendkívüli nehézségeket okoznak. Gazdasági és közigazgatási szempontok ellenzik az ilyen kijáratok megállapítását.

Leeper: Az előterjesztett kijáratok rendkívül kényelmetlenek, különösen stratégiai szempontokból ítélve. A mi vonalunk előnyei a következők:

Etnikai szempontból megfelelő.

Azután olyan területet adunk, mely a Marosig terjed, s amely kilencztedét, sőt tizenkilenchuszadát teszi az egész Erdélyhez jutó területnek s így meg kell adni a lehetőséget, hogy a folyót torkolatáig használhassa. Harmadszor Szerbiának adjuk a Nagykikinda-szegedi vonalat és Romániának a Temesvár-szegedi vonalat. Ez a vonal jó közlekedési vonal épp úgy déli, mint az északi lakosok részére. Makó a magyaroké marad.

Tardieu: Indítványozza, hogy a Bánáti kérdést a dunai egyezmény alapján tárgyalják. A francia vonal a temesvári vonalat a Dunánál szeli át. Ez teljesen átszeli a Morava völgyét, amely a Szerbiába való betörés szokott útja. Ha lehetséges volna, tekintsünk el a stratégiai érvtől, meghajolva a Temesvár-dunai közlekedés vonalának egysége előtt.

Laroche: A szerbek nagyon komolyan ellene lesznek ezen tervnek. Arról van szó, hogy minden a szerbek és románok közötti ellenségeskedés okát eltüntessük és ezért az angol bizottság a Bánát felosztásánál ezt kész is tekintetbe venni. De előre is még kellene vizsgálni azt a szempontot, hogy az angol-amerikai vonal szerint, védhetik-e a szerbek a Morava völgyét?

Day: Le Rond tábornok kijelentette, hogy stratégiai szempontból nem szükséges a Morava-vonalat megtartani.

Tardieu: A románok méltatlankodnának, hogy nem hagytuk meg a Dunát határuul. Arról van szó, hogy minden érdeket ki kell egyeztetnünk. Egy véleményen vagyunk, hogy olyan határvonalat húzzunk, mely a Dunától addig a pontig menjen, ahol az angol és amerikai vonal eltér a franciától. Ezt a részt elfogadhatjuk.

De Martino: Ezen véleményhez csatlakozik.

Tardieu: Ezen eltérési ponttól számítva, ragaszkodom a francia vonalhoz. Mi is és de Martino úr is azon fáradozunk, hogy minél kevésbé távolodjunk el az 1916. egyezménytől és a lehetőségig az etimológiai igazságok vezessenek minket. Azt hiszem, hogy a mi vonalunk, összehasonlítva az angol vonalal, például azon pontok között, ahol a közös olasz és amerikai bizottság vonalát elhagyja, egészen a Marosig Romániának hagyja a románajkú lakosságot. Mi a véleménye ezen pontokra nézve az amerikai bizottságnak?

Seymour: Elismeri, hogy román népességről van szó. Megjegyzésre méltó, hogy a francia vonal egy vasúti vonalat szel át.

Sir Crowe: A vonal, amit előterjesztettünk, a szerb határon belül hagyja a Belgrádig haladó vonalat, amely Nagy-kikindán keresztül megy. Ez a Maros vizét Romániának hagyja. Ha meg akarjuk fosztani a kijárástól, egy új vonalra volna szükség, mely a Nagykikinda és Belgrád közötti közlekedésre tekintettel van. Ez azonban nagyon nehéz dolog.

Epoca, 1921 december 9. számából. Dobrudzsa és Bánát ügye.

A külügyminiszterek ülése 1919 május 23-án.

Elnököl: Pichon.

Pichon: Napirenden van a bukovinai román határ ügye.

Tardieu: A román ügyek bizottsága, a kérdés alapos vizsgálata után, egyhangúlag javasolja, hogy Románia határa Bukovinában az itt bemutatott térképen feltüntetett kék vonal legyen. A magam részéről csak megerősíthetem a bizottság javaslatát és kész vagyok a felteendő kérdésekre felelni.

Balfour néhány felvilágosító kérdése után az ülés elfogadja, a román ügyek bizottságának, Románia bukovinai határára vonatkozó javaslatát.

Pichon: A napirend második pontja: Románia és Jugoszlávia határa a Bánátban.

Lansing (Amerika): Nem volna-e helyes, ha Románia bánáti és dobrudzsai határai egyidejűleg szabályoztatnának?

Miután a románok etnikai alapon tartanak számot Bánát egy részére, nem volna-e helyes ugyanezen elvet alkalmazni a román-bolgár határra vonatkozólag is?

Tardieu: A román ügyek bizottságában az Egyesült Államok, Anglia és Olaszország képviselői elvben hajlandók voltak Bulgáriára nézve kedvező kiigazításra, azonban a francia képviselők elleneztek minden módosítást e határra vonatkozólag.

Összefoglalja az ezen ülésen lefolyt vitát. „Bánát kérdése és a-dobrudzsai román határ kérdése között nem tudok közös vonást felfedezni. Dobrudzsa jelenleg Romániához tartozik és miután a román ügyek bizottsága javaslata szerint Románia nem mond le Bánát egyrészéről, azt kívánják tőle, hogy akkor mondjon le Dobrudzsa egyes részeiről.

Ezzel szemben semmi esetben se látom, miként lehetne a két kérdés között összefüggést megállapítani...

Sonnino: Jobb, ha Dobrudzsa kérdését kikapcsoljuk.

Lansing: Akkor kapcsoljuk ki a Bánát kérdését is.

Sonnino: Talán elérhető volna, hogy Románia engedményt tegyen Dobrudzsa területére nézve a Bánátból nyerendő rész ellenében.

Tardieu: Románia egy adott esetben megfontolás tárgyává tette a dobrudzsai határ kiigazítását azon feltétel alatt, ha Szerbia Viddin vidékének átengedése ellenében lemond a Bánátról.

Ez a kombináció azonban nem fogadtatott el. Nincs tehát semmi lehetősége annak, hogy Bánát és Dobrudzsa között viszonyosság állapíttassék meg.

Sonnino: Ismét elhalasztást javasol.

Pichon: Rendkívül nehéz egy szövetséges hatalomtól elvenni olyan területet, melyet a második balkáni háború után aláírt bukaresti egyezmény is elismert. Bratianu már tiltakozott Bánát szétesztása ellen, sőt azzal fenyegetődött, hogy nem fogja aláírni az egyezményt, ha Románia határául nem adják meg a Dunát.

Miután ezt nem adjuk meg, nem időszerű a dobrudzsai engedmény kérése sem.

(Az ülés folytatását másnapra halasztották.)

Epoca, 1921 december 10. számaiból.

A tegnapi számunkban adtuk azon ülés jegyzőkönyvének első részét, ahol Amerika részéről Lansing és Olaszország részéről Sonnino leérték a Bánát körüli vita elhalasztását vagy pedig a Bánát és Dobrudzsa kérdésének az összekapcsolását. Kérték Dobrudzsa határának kiigazítását a Bánátban adandó előnyök ellenében. A vita további folyamán kitűnt, hogy pár hónap előtt Bratianu nem volt ellene a kérdést ilyen szempontból tekinteni.

Lansing és Sonnino-val szemben Franciaország megbízottjai:

Tardieu és Laroche érdekeinket melegen támogatták. Most a „Béketárgyalás” levéltárában található ezen jegyzőkönyv befejezését közöljük.

A külügyminiszterek 19-ik ülése.

Lansing (Amerika): Az egész világ tudja, hogy Románia milyen körülmények között jutott Dobrudzsához. Csak egyetlen ország helyeselte azt az eljárást. Különben is ezen terület lakosságának többsége bulgár és nem román. Ha itt a helyzet nem változik meg, egy új Elzász-Lotharingiát és a Balkán részére egy jövőbeli civakodási gyújtópontot létesítünk.

Íme — a velem közölt adatok alapján — a Romániához tartozó Dobrudzsa lakossága különböző fajtáinak a számbeli adatai; 67.495 bulgár, 5.492 román és 45.000 török. Ez tehát szembetűnő igazságtalanság. Míg azon a részen, amelyet Románia át kellene, hogy adjon Bulgáriának, 66.000 bulgár és csakis 867 román van. Nem tudunk addig békét teremteni, amíg ez a kérdés nincs rendezve.

Tardieu: Egyetértünk Lansing-gal a felvett alapelvekre vonatkozólag.

Azonban Romániához fog tartozni közel 3,500.000 másfajú (idegen) nép is, ami elkerülhetetlen a lakosság szétszórtsága miatt. Bánátban kénytelenek voltunk 64.000 szlávot hagyni. Ezek után kérдем Lansing-ot: „Azt tegyük 66.000 ellenséges bulgárért, amit nem teszünk meg egy szövetséges országban a 64.000 törzsökös szlávért? Ez az érv, azt hiszem, megcáfolhatatlan. A bennünket túlságosan nem érdeklő bulgárokkal szemben vissza kell utasítanunk teljes mértékben a rájuk nézve kedvező etikai elvet...”

Lansing: Az amerikai kormány nem vesz részt a bulgárokkal való pörben. Csak azt említi, amit méltánytalannak tart.

Sonnino elhalasztást javasol.

Lansing javasolja, hogy a Bánát kérdése is halasztassék el, mert ha ezt a kérdést rendeznék, az Egyesült-Államoknak nem lesz már módja a véleménynyilvánításra. Ezen körülmények között inkább azt kívánja, hogy ezen területek tartassanak meg az öt egyesült hatalom és szövetségeseik kezében, amíg a Románia és Bulgária közötti határ rendeztetni fog.

Itt nemcsak Dobrudzsáról van szó, hanem Besszarábiáról, sőt a Bánátról is.

Balfour: Nem fontos az, ha a Bánát kérdését elhalasztjuk, de az már igen kellemetlen lenne, ha az volna az elv, hogy Románia határa, Dobrudzsa egyes részeinek Bulgária részére leendő átengedésétől tétetik függővé.

Nem vagyok biztos benne, hogy ezen átengedést keresztül tudjuk-e vinni. Magam sem helyeslem azokat az eszközöket, amelyek révén Románia Dobrudzsa birtokába jutott, azonban nem lehet ezen kérdésnek alárendelni más határok megállapítását.

Tardieu: Bátor vagyok emlékeztetni, hogy a konferencia már precedenst alkotott. Amikor a belgák Hollandia felé határkiigazítást kértek oly módon, hogy ezért Németország terhére ellenértéket adjanak Hollandiának, a Tízek Tanácsa megállapította, hogy amennyiben a kérdésben egy semleges hatalom is érdekelve van, ez elegendő ok arra, hogy a konferenciának ne legyen joga a beavatkozásra. Hát nem kívánhatunk hasonló jogot, amikor Romániáról - egy szövetségesről van szó?!

(Tardieu sajátkezűleg írt jegyzete: „Ez az érv meggyőzte a Négyeket.”).

Pichon: Egyetértenek Balfour-ral és Tardieu-val.

Azon általunk már elfogadott elv alapján, hogy valahányszor egy bizottság egyhangúlag fogadott el egy megoldást, mi azt minden további nélkül ratifikáltuk, - javaslom, hogy fogadtassanak el a Bánát határai és Dobrudzsa kérdése halasztassék el. Lansing elfogadja.

Ezen javaslat értelmében határoztak s a gyűlés más kérdések tárgyalására tér át.

Epoca, 1921 december 11. számából. A vizsgáló bizottság második ülése 1919 május 20-án...Elnökölt: Tardieu.

Tardieu felhívja a bizottságot, hogy a reggeli ülésen a szerb-bizottság által beadott észrevételeiket vizsgálja meg. E bizottság Bulgáriával olyan határt kér, mely a görög területtől kezdve Szebrenan-ig s északon Zayetchar-ig terjed. Zayetchar és a Duna között egy 5-6 kilométeres földszalagot kér a Timok jobbpartján, a vasút fedezésére.

A bizottság fentartja egyhangúlag a már elfogadott vonalat a görög határ és Zayetchar között. Az amerikai bizottság a Timok vidék átengedését ellenzi.

Le Rond tábornok, Sir Crowe-val egyetemben elismerik, hogy ezen vidék lakossága román s ezeknek Szerbiához való csatolása kellemetlen lehetne Romániának.

Tardieu hasonló véleményen van... A bizottság egyhangúlag visszautasítja a szerb követelést és áttér Bánát kérdésének tárgyalására..

De Martino megállapítja, hogy szerbek által kért új vonal különbözik a Duna és Maros vidékén attól, amelyet a bizottság javasolt. „Először is, Jugoszláviának román többségű lakosságot adna át, és másodsor olyan vegyes lakosság átcsatolását kívánja, amelyben a németek, a románok, sőt még a magyarok is nagyobb számban foglaltatnak, mint a szerbek.

A jugoszláv visszakövetelés (revindicarea), úgy látszik, nem alapszik az etnikai szempontokon, annál inkább nem, mert a jugoszlávok a Bánátnak még azon a területén is kisebbségben vannak, amelyet a bizottság nekik átadandónak javasol. Másfelől magában foglalja Básiást, amelyet a bizottság a románoknak adni határozott, hogy megadja a tehetőséget Temesvárnak a Dunával való összekapcsolását vasút segélyével. Kelet felé tolva ki ezen vidéken a határt, a románokat nagyon nehéz műszaki munkák végrehajtására kényszeritenők, hogy vasúti vonalon a Dunáig juthassanak."

Day: Sir Crowe és de Martino azon véleményen vannak, hogy a régi egyezmény tartassák meg.

Laroche is ugyanezen a véleményen van.

Tardieu megállapítja hogy Vestnici előadásában nem talált semmiféle néprajzi, sem gazdasági, avagy természeti megokolást, amely a bizottság korábbi határozatának módosítását indokolná. Azt hiszi különben másfelől, hogy a javasolt új vonal ugyanolyan kritikában részesülne, mint amilyenben a régi részesült. A bizottság egyértelműleg elhatározza a jelen vonal fentartását.

A külügyminiszterek értekezlete. Az 1919 május 16. és 23-iki ülések.

Elnökölt: Pichon.

Pichon: Feladatunk foglalkozni Bulgáriának Románia, Jugoszlávia és Görögország felőli határaival. Miután a bulgár-görög határ kérdése későbbre halasztatott a miniszterek áttérnek Bulgáriának Szerbia és Románia felőli határának vizsgálatára.

Tardieu: Nem kevesebbről van szó, mint egy szövetséges állam területéből elvenni egy darabot és azt átadni egy ellenséges államnak. „Mégis figyelembe véve a néprajzi okokat, az amerikai, angol és olasz megbízottak szükségesnek hiszik kifejezést adni annak, hogy, amennyiben Románia és Bulgária hajlandók volnának egy határkiigazításban megegyezni - kiindulva körülbelül Kins-Abdi-tól nyugatra, áthaladva Seol-lerkjoj és Jenidze Hadjar-on a Fekete tengerig. Nadlac-tól délre tíz kilométernyire - elég volna téve a Bulgár aspirációknak és a Szövetségesek által elfogadott elveknek is anélkül, hogy bármi tekintetben is veszélyeztetné Románia biztonságát. A francia bizottság elismerte, hogy így is állottak a dolgok, mégis kifejezetten óvást emelt ezen a vidéken a határ elhelyezésével szemben, főleg azon kényelmetlenség miatt, amely Constanta kikötő miatt származhatna.”

Pichon: Arról van szó, hogy vagy megállapodunk az 1914. évi határ megtartásában, vagy pedig felhívjuk a románokat, hogy rendezzék ezt a kérdést Bulgáriával közvetlen megegyezéssel.

Balfour: Ha egy ellenséggel állanék szemben, ezt a néprajzi kiigazítást elfogadnám. Azonban mivel egy szövetségesről van szó, annak hozzájárulása nélkül a határ nem módosítható. Ebben mindnyájan megegyezünk. Csak azt kell még tudnunk, hogy szükséges-e felhívást intéznünk a román kormányhoz, hogy véleményét nyilvánítsa ezen változtatásra vonatkozólag.

White: Abban a zónában, melyet Románia elhagyna, 867 román él 66.000 bulgárral szemben.

Sonnino: Van valamelyes ok remélnünk, hogy Bulgária és Románia között megegyezés jöhet létre?

Tardieu: A kérdés mai állapotában nem hiszem.

Három hónap előtt a románok hajlandók voltak elfogadni határ-kiigazítást Bulgária javára, azonban ez csak egy eszköz volt céljuk elérésére, Bánátot illetőleg. Ez három irányú művelet lett volna. Románia ezt a kis területet Dobrudzsából átengedte volna Bulgáriának, ha Bulgária a maga részéről eleget tett volna a szerb kívánalmaknak Vidin vidékén és végezetül Szerbia lemondott volna Románia javára Bánátra vonatkozó igényéről. Mivel a kormányok még nem rendezték Vidin kérdését és amint látszik Bánát sem csatolható egészében Romániához, azt hiszem ebben az órában Románia aligha lesz hajlandó, hogy kedvezően válaszoljon a nagyhatalmak felhívására.

Pichon: Volt egy idő valóban, amikor Románia hajlandó volt a Bulgáriával való egyezkedésre. Lehetséges, hogy - fentartva az 1914. évi határt Románia látva a bizottság óhaját, hogy Bulgárral egyezsége jusson, talán hozzájárul. Azonban nehéz volna köteleznünk Romániát, hogy átengedjen ellenségünknek területéből egy részt, amelyet még mi is elismertünk 1914-ben.001.

Sonnino: Ha elismertetik elvileg Románia 1914. évi határa, sokkal nehezebb lesz a Bulgáriának teendő átengedés ügye. Sokkal könnyebb volna, ha a román-bulgár határ vitája néhány nappal elődáztnék, hogy Romániának elegendő ideje legyen a határozatra ... A bizottság elnöke nem tehetne ily értelemben felhívást a román bizottsághoz?

Tardieu: Rám nézve ez igen nehéz, mivel teljesen ellene vagyok ennek a felfogásnak, amint ezt már közöltem is a bizottsággal, még pedig két okból: először, mert ezzel a kérdés elfogadott alapelvét vetjük el és végül, mert ezzel a kiigazítással a bulgár határt Constanta kikötőhöz helyezük át.

Sonnino: A bizottság többsége nem nyilatkozott ezen kiigazítás érdekében?

Tardieu: A bizottság többsége - ha a két érdekelt ország kívánja - valóban ezen határkiigazítás érdekében nyilatkozott.

Sonnino: Elég ok az arra, hogy a vita elhalasztassék és Románia és Bulgária felhívassék az egyezkedésre?

Laroche: Ha felhívás intéztnék Bratianu-hoz, válasza nem látszik kétségesnek: ezt felelné, - gondoltam magam is erre az átengedésre, de csak azzal a feltétellel, hogy a Bánát Romániának adassék.

Tardieu: Nyilvánvaló, hogy a román kormány nyilatkozhassék, szükséges ismernie Románia jövődő határait. Már pedig Besszarábia és Bukovina kérdései félretétettek, mivel kapcsolatban vannak az orosz kérdéssel míg a Bánát kérdése még nincs tárgyalva.

Laroche: A szóban levő kiigazítás megjavítaná a Románia és szomszédai közötti viszonyt és hozzájárulna, hogy a bulgár elégedetlenséget lecsendesítse, a béke feltételeit illetőleg.

Pichon: Nagyon súlyosnak tartom annak kifejezését, hogy ma nem ismerjük el azokat a határokat, amelyeket 1913-ban adtunk ... Ha nem ismerjük el Románia jogát az 1919. évi határokhoz, súlyos kifogásoknak tesszük ki magunkat. Bratianu, mielőtt elfogadna valamely kiigazítást, megkívánja, hogy ismerje Románia északi és nyugati határait, melyeket ez idő szerint még nem ismer.

A gyűlés elfogadja White indítványát, hogy e kérdés későbbre halasztassék. Áttérnek a Bulgária és Jugoszlávia közötti határ tárgyalására.

Epoca, 1921 december 13. számából, 29-ik ülés 1919 július 2-án. Jelen vannak: Maklakoff, Tardieu elnök, Bratianu, Misu Diamandi és Pelivan.

Tardieu: Napirenden van Besszarábia kérdése. A jelen levő román külügyi bizottság a következő előterjesztést teszi: „A bizottság - tekintetbe véve Besszarábia lakosságának általános vágyát, ezen vidék moldvai jellegét, földrajzi és néprajzi szempontból, úgyszintén a történelmi és gazdasági érveket - Besszarábiának Romániához való csatolása mellett nyilatkozik. Számításba vette a bizottság azt is, hogy ezt a hozzácsatolást oly formában kell elvégezni, amely Besszarábia általános érdekeit üdvösen biztosítja, főleg a szomszédos országokhoz való viszonyában és a Népek Szövetségének elvei szerint garantálja a kisebbségek jogait.”

A párisi orosz politikai szervezetek Tchaikowski útján a május 28-iki értekezlet elé tiltakozatot terjesztettek be a románok besszarábiai magatartása ellen és kijelentik, hogy olyan határozatot, amely a lakosságnak megfelelő népszavazás által kifejezendő kívánságaival ellenkezik: sem Oroszország, se Besszarábia nem fog elismerni.

Lansing: Az egyezménynek melyik részébe kell beiktatni a Besszarábiára vonatkozó záradékot?

Balfour: Említettem tegnap e kérdést, de Clemenceau azt telelte, hogy Besszarábia ügye sürgős, mivel a lakosság állandó izgalomnak lesz kitéve mindaddig, míg sorsa felől nem döntenek.

Lansing: Ez a kérdés csak két barátságos hatalomra vonatkozik, s így nem tárgyalható.

Tardieu: Ha a jelenlevő Maklakoff és a román képviselő úgy találják, hogy van közöttük megegyezési alap, nekünk nem lehet más feladatunk, mint ezen megegyezéshez hozzájárulni, s ezen esetben Lansing észrevétele mellőzhető. Ellenkező esetben azonban nincs más hátra, mint Lansing észrevételét tárgyalás alá venni. Nehéznek tartom egyezményt kötni Romániával, ha területének egy része megállapítás nélkül hagyatik.

Lansing: Ha határozathozatalt kérnek e kérdésben, kötelességemnek tartom attól tartózkodni. Maklakoff szólíttatik.

Maklakoff: Kinyilatkoztatjuk, hogy nem lehet rendelkezni Oroszországhoz tartozó semmiféle terület fölött - az orosz állam hozzájárulása nélkül. Most azonban Oroszországnak nincs elismert kormánya. „Ennélfogva a határnak semmiféle változtatását se tudomásul nem vehetem, se el nem ismerhetem. "Az alapkérdésekre nézve azonban kijelenthetem:

1. Semmiféle megegyezés sincs Oroszországgal, amely igazolhatná Románia követelését.

Az 1916. évi egyezményben nincs szó Besszarábiáról. Ennélfogva Oroszországnak nincs semmiféle kötelezettsége Romániával szemben.

2. Oroszország nincs háborúban Romániával, így tehát szó sem lehet sem az erősebb jogáról, sem a foglalás jogáról.

Azonban azt mondják, hogy Besszarábiát vissza kell adni Romániának a nemzeti önrendelkezés jogán. Ezt az alapelvet elfogadom, de kétséges az, hogy Besszarábia Romániához kíván csatoltatni. Egészében Besszarábia nem román terület. A népnyilatkozatok, amelyek - mint mondják - ennek az ellenkezőjét igazolják, nem egyebek, mint tákolmányok. A XVIII. században Besszarábia része volt Moldvának - mely akkor török tartomány volt. Az ottani keresztények azonban mindig Oroszország erkölcsi protektorátusa alatt állottak.

Besszarábia 1812-ben foglaltatott el Törökországtól. Ebben az időben 300.000 lakosa volt, míg jelenleg közel három millió. A krimiai háború után, a párisi békében az Oroszországtól elvett terület visszaadatott cserébe egy bizonyos, kisebb jelentőségű zóna helyett, Ismail és Akerman Moldvához csatoltatott, míg a megmaradó rész Oroszországnak hagyatott.

A berlini egyezmény visszacsatolta Oroszországhoz. Az utolsó népszámlálás, néprajzi tekintetben nem állapított meg moldvai többséget.

Egyes részei az országnak teljesen oroszoktól lakott.

Azonban létezik a közepén négy megye, melyek inkább moldvai jellegűek, s amelyek részére tehát népszavazás megengedhető. Ezeket a megyéket Romániához lehetne csatolni, ha a lakosság valóban azt kívánná. Ez azonban még nem nyilvánította kívánságát. A városi előljáróságok, melyek a forradalom után általános titkos szavazás alapján választottak, nem kérték Romániához csatolásukat. Ezek képviselői tiltakoztak a románok annexió törekvése ellen.

A katoná-munkástanácsok kiküldöttjeiből álló Országos Tanács, melynek tagjai túlnyomólag a moldván katonaszökevényekből kerültek ki, Besszarábiát a Szövetséges Orosz köztársaság egy részévé akarták tenni.

1917 márciusában Marghilomán a Romániával való unió mellett szerzett nyilatkozatot. A román csapatokat az oroszok hívták be a rend helyreállítására. Az Országos Tanács meg is szavazta az egyesülést, de a 160 tagból csak 46 volt jelen. Meg vagyok győződve, hogy a szabad népszavazás teljesen más eredményt adna. Románia mindent megkapott, amit a háború előtt kért. Ezért teljes erővel tiltakozom ezen újabb követelések ellen.

Ha a moldován többségű megyék kívánják a Romániával való egyesülést, ezt megengedhetőnek tartom. Azonban éppen a moldvánok ezrei panaszkodnak a románok rossz bánásmódja miatt. Románia képtelen lesz ezt a népséget akarata ellenére - asszimilálni.

A legtöbb, amit megengedhetőnek tartok: a népszavazás azokban a megyékben, ahol a moldván lakosság: túlnyomó többségben él. Mafclakoff eltávozik. *Tardieu* javasolja *Bratianu* meghallgatását...

Tittoni azt hiszi, hogy ez felesleges... A gyűlés folytatása holnapra halasztatott...

Epoca, 1921 december 15. számából..A Legfelsőbb Tanács ülése. A besszarábiai kérdés. A román és orosz kiküldöttek meghallgatása. Az 1919 július 2-iki 29. ülés folytatása.

Elnök: Tardieu.

Tegnapi számunkban közöltük a Legfelsőbb Tanács 28. ülésének kezdetét; ezen Maklakoff orosz kiküldött adta elő az orosz követeléseket Besszarábiának Romániához kapcsolása kérdésében. Szerinte a besszarábiai lakosság nem óhajtja a csatlakozást és az annexió megszavazásakor az államtanácsban 160 tag közül mindössze negyvenhatan vettek részt. Ugyancsak azt a gyanúját fejezte ki az orosz delegátus, hogy egy szabad népszavazás egészen más eredményt adott volna.

Ami a népszavazást illeti csak négy kerületre akarja korlátozni, minthogy csak ezekben van többségben a románnyelvű lakosság. Az orosz delegátus távozása után rövid eszmecsere volt *Tardieu és Tittoni* között. Előbbi kéri Bratianu meghallgatását, utóbbi ezt kategorikusan visszautasítja.

Azután bevezették az ülésbe a román kiküldötteket Bratianuval együtt.

Tardieu: A Tanács tudni akarja, hogy milyen súlyt és illetékességet tulajdonít Bratianu a besszarábiai államtanács szavazatának.

Lansing: Sokkal fontosabb megtudnunk azt, hogyan tehetne a népszavazást megejteni?

Bratianu: Mi úgy tartjuk, hogy az államtanács teljesen szabadon fejezte ki Besszarábia többségének tényleges akaratát. A román kormány ezt a tanácsot már működésben találta.

Besszarábia román tartomány, melyet erőszakkal csatoltak Oroszországhoz. Minket feszülítettak a helyi hatóságok és Ukrajna képviselői, hogy vonuljunk be Besszarábiába. Besszarábia a maga egészében román tartomány. Nincs szó nemzeti kérdésről, csak szociálisról. Az orosz arisztokraták és a bolsevikok elégedetlenek azokkal az intézkedésekkel, melyeket az agrárreform ügyében tett Románia. Ők azok, akik támadják a román uralmat.

Lansing: Szeretném tudni, hogy Bratianu ellenezne-e Besszarábiában egy népszavazást?

Bratianu: Természetesen! De nem mintha legkisebb kételyem is volna a népszavazás eredménye felől, hanem csak azért, mert a jelen pillanatban ez nem volna egyéb, mint a bolsevikok és a rend hívei közötti mérkőzés. Ha Románia visszavonja csapatait, Besszarábia visszaesik a rendetlenségbe.

Lansing: Nem fogadhatom el azokat a motívumokat, amelyeket Bratianu ur lát, csak akkor, hogyha elfogadja a népszavazást.

Lansing: Hogyha Besszarábia igazgatását időlegesen Romániára bizzuk, volna-e Bratianu urnak kifogása az egy két év múlva megtartandó népszavazással szemben?

Bratianu: Mindenkép ellene vagyok a népszavazás eszméjének. Ez csak izgatott állapotot, sőt talán forradalmat eredményezne.

Lansing: Tehát Bratianu úr ellenez mindenféle népszavazást Besszarábiában még akkor is, ha az nagyon távoli időben történnék meg?

Bratianu: Úgy még inkább, mert ez csak meghosszabbítaná az agitációt.

Bratianu: Oroszország hatalmába kerítette Besszarábiát, hogy Konstantinápolyba jusson. Mihelyt nem törekszik többé Konstantinápolyba, Besszarábia nem képvisel részére semmi érdeket. Morális szempontból Oroszországnak olyan adóssága van Romániával szemben, melyet nehezen fizethet meg. A bizottság más kérdések tanulmányozására tér át.

Epoca, 1921 december 16. számából.

Prelimináris békekonferencia. - Egész Bukovinának Romániához való kapcsolását indítványozzák.

A Románia és Jugoszlávia közti területi kérdések megvizsgálására küldött bizottság 1919 július 22-iki ülése. Elnök: Tardieu.

Tardieu: Egy július 10-én kelt beadványban a szerb delegáció azt állítja, hogy a konferencián megállapított bánási határ nem felel meg a történelmi és néprajzi feltételeknek, a gazdasági és közlekedésügyi szükségességeknek és az ottani lakosság kívánságának. Népszavazást kér Temesvár vidékén és mindenesetre helyesbítését óhajtja annak a vonalnak, mely átszeli a csatornákat és a kutakat. Temesvárnak hiányoznék ettől kezdve villamosvezetéke, mert a románok a csatornák duzzasztóit elzárták. Ez megfosztaná a víztől a szerb birtokosokat. Július 12-én a román delegáció tagadta, hogy elzárták volna a duzzasztókat s azt állította, hogy csak azokat a gőzhajókat tartották vissza, melyeket a szerbek lopott tárgyakkal töltöttek meg. Július 16-án a szerb delegáció megújította panaszait.

Tiltakozik Franchet D'Esperey tábornok parancsa ellen, mely a szerb csapatoknak elrendelte a bánási zóna kiürítését. Ha ezt a parancsot fenntartják, a belgrádi kormány nem vesz részt a Kun Béla elleni hadműveletekben.

Franchet tábornok instrukciói megegyeznek a konferenciahatározataival.

Július 16-án a szerb delegáció komolyan bírálta azt a vonalat, melyet a Legfelsőbb Tanács szerb-bolgár határként állapított meg.

Július 21-én Pasics négy memorandumot intézett a konferenciához, ezek közül egyik Szeged városára vonatkozik.

Ami Franchet tábornok parancsát illeti, ez a Legfelsőbb Tanács hatáskörébe esik. Ami a szerb-bolgár határt illeti, azon semmiféle delegáció nem változtathat. A Bánásgot tekintve, egyetlen kérdést sem vizsgáltak meg ennél pontosabban és nem oldottak meg nehezebben.

A bizottság arra szorítkozhatnék, hogy az előbbi határokat megtartsa, de lelkiismeretétől vezettetve azt indítványozza, hogy bízva meg a memorandum tanulmányozásával a Le Rond tábornok elnöklete alatt álló albizottságot. Ezt az előterjesztést elfogadták.

Ada-Kaleh sziget sorsát tárgyalják.

Vanutelli azt az eszmét veti fel, hogy adják ezt a szigetet az európai Duna-bizottságnak.

Le Rond tábornok: Ez a sziget eddig Ausztria-Magyarországhoz tartozott, tehát a megfelelő osztrák-magyar tartomány sorsát kell követnie, következőleg Romániához csatolandó.

Tardieu is hasonító véleményen van. A bizottságot megbízzák, hogy foglalkozzék ezzel a ponttal és tegyen e kérdésben javaslatot. Bukovina kérdését kezdik tárgyalni.

Le Rond tábornok: A bizottság olyan határvonalat húzott mely Bukovina egy részéit Románián kívül hagyja, anélkül, hogy ezt bárkinek odaítélné. Ezt a gazdátlan területet szükségképen Kelet-Galiciához kellene csatolni, de ez elégedetlenséget okozna, Romániában s nem tetszenék a lengyeleknek sem, akik nem kívánják ezt a növekedést. Kéri, hogy tartsák meg a történelmi határokat.

de Martonne: Bukovina nyugati részének elvágását az angol delegáció javaslatára végezték, mert ez kimutatta, hogy ezen a földszávon százezer lakos közül mindössze ezer a román és hogy vissza kell állítani a Czeremosz medencéjének gazdasági egységét; a régi határ e víz folyása volt.

Le Rond tábornok: E célból épügy ki lehene terjeszteni a határt nyugatra Galicia rovására.

Tardieu osztja *Le Rond* tábornok nézetét. Felolvassák a bizottság jelentését az április 6-iki román határról.

de Martonne; Azt hiszi, hogy ebben a jelentésben felsorolt ethnográfiai és gazdasági érvek vitán felül állanak, de a konklúzió tényleg nem úgy szól, mint ahogy *Le Rond* tábornok a kérdést kifejtette. Nem lehet alapul venni az osztrák statisztikát, mert ez részrehajló.

Le Rond tábornok hasonló értelemben szólal fel.

Vanutelli: Legjobb megoldás ebben az esetben az, hogy tartsuk meg a százados szokás általi szentesített közigazgatási határokat.

Tardieu: Ha Romániának a bukovinai népességre való igényét kielégítjük, komoly politikai előnye lesz az, hogy Kelet-Európában a kedélyek megnyugodnak.

de Martonne: Aki Romániából tért vissza, megerősíti ezt a nézetet, hogy Bukovina megosztása növelné a románok elégedetlenségét.

Nicolson (Anglia) nem fogadja el az utolsó érvet, de különben osztja Le Rond tábornok nézetét. Azt ajánlja, hogy állítsák vissza Bukovina történelmi határait.

Coolidge tanár (Egyesült Államok) hasonló nyilatkozatot tesz. A bizottság elhatározza, hogy a Legfelsőbb Tanácshoz jegyzéket intéz, melyben ajánlja egész Bukovinának Romániához való csatolását.

A szerkesztőség megjegyzése: Ezen ülés jegyzőkönyvével bezáródik a diplomáciai okmányok azon sorozata, melyeket az *Epoca* a román területek kérdésében a Legfelsőbb Tanács és a prelimináris békekonferenciai bizottság tanácskozásairól közölt.

Bocskay-nyomda * Telefon: J. 81-10.